

Сажетак извештаја о услугама социјалне заштите на локалном нивоу које пружају лиценцирани пружаоци услуга, 2016 – 2020.

Први извештај о пружању услуга социјалне заштите на локалном нивоу од стране лиценцираних пружалаца услуга (ЛПЛУ) резултат је истраживања и праћења које Републички завод за социјалну заштиту реализује од 2016. године на основу Закона о званичној статистици, Одлуке о програму званичне статистике и Плана званичне статистике. Извештајем је представљено пружање услуга на локалном нивоу од стране лиценцираних пружалаца услуга у периоду од 2016. до 2020. године.

Сврха анализе је обезбеђивање података о услугама на локалном нивоу као емпиријског основа за унапређење регулаторних механизма, праћење квалитета пружања услуга и доношење политика заснованих на резултатима са циљем унапређења постојећих и развоја нових услуга социјалне заштите.

Општи циљ извештаја је преглед услуга у систему социјалне заштите које се пружају на локалном нивоу са фокусом на тумачење карактеристика процеса лиценцирања као једног од реформских циљева.

Специфичним циљевима настојало се утврдити: општа обележја процеса лиценцирања у периоду 2016 – 2020; капацитети ЛПЛУ и ресурси са којима располажу; да ли је процес лиценцирања утицао на остваривање плурализма пружалаца и плурализма услуга у складу са стратешким циљевима; географска распрострањеност и доступност услуга социјалне заштите које пружају лиценцирани пружаоци услуга становништву.

Извештај у контексту пружања услуга социјалне заштите на локалном нивоу

Услуге социјалне заштите у најширем смислу имају за циљ да одговоре на различите потребе друштва и представљају спектар јавних услуга којима се пружа подршка и помоћ различитим групама корисника међу којима су и рањиве друштвене групе. У претходне две деценије основне компоненте реформе социјалне политике у Републици Србији су деинституционализација, децентрализација и демократизација услуга социјалне заштите. Закон о социјалној заштити из 2011. године обезбедио је

одрживост политика предвиђених Стратегијом. У овом контексту одвијао се и развој услуга социјалне заштите на локалном нивоу.

Предмет извештаја су **услуге социјалне заштите које се пружају на локалном нивоу од стране лиценцираних пружалаца услуга**. Под услугама социјалне заштите на локалном нивоу у овом извештају сматрају се искључиво услуге које пружају лиценцирани пружаоци у складу са Законом о социјалној заштити.

Закон уводи стандарде за пружање услуга као регулаторни механизам са циљем да се обезбеде начела квалитета услуга социјалне заштите и дефинише ко, на који начин, којим групама корисника и под којим условима може да пружа услугу у систему социјалне заштите. Ближе одређење услуга, у смислу њихове сврхе, садржаја и циљне групе корисника дефинисано је Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите (у даљем тексту Правилник).

Ко може пружати услуге социјалне заштите?

Према Закону о социјалној заштити одговорности за обезбеђивање социјалне заштите су децентрализоване и подељене између централне, покрајинске и локалне власти. Услуге социјалне заштите може пружати установа социјалне заштите, удружење, предузетник, привредно друштво и други облик организовања утврђен законом. На тај начин регулаторни механизми омогућавају плурализам пружалаца услуга социјалне заштите.

На који начин се услуге социјалне заштите на локалном нивоу могу пружати?

У систему социјалне заштите, начин пружања услуга уређују стандарди за пружање услуге којима су дефинисани минимални захтеви које актуелни и будући пружаоци услуга треба да испуне. Испуњеност минималних стандарда је основни услов за добијање лиценце за пружање одређене услуге социјалне заштите.

Поступак лиценцирања је процес верификације испуњености критеријума и стандарда за пружање услуга и предуслов за очекивани квалитет услуге. Лиценцирању подлежу установе и организације социјалне заштите. Лиценцу издаје министарство надлежно за социјалну заштиту и издаје се на шест година.

Право на лиценцу за пружање услуга социјалне заштите има организација социјалне заштите која је регистрована у складу са законом; испуњава стандарде за пружање услуге за коју тражи издавање лиценце, а који се тичу локације, простора, опреме, организације, броја и стручности ангажованог особља; процене, планирања и активности за пружање конкретне услуге социјалне заштите; итд. Пружаоци услуга који поседују лиценцу на шест година су у потпуности задовољили минималне стандарде за целовито пружање услуге и предузимање свих активности у оквиру пружања услуге. У изузетним случајевима издаје се ограничена лиценца са роком важења до пет година пружаоцима који нису у потпуности испунили минималне стандарде за пружање услуга социјалне заштите.

Којим групама корисника се пружају услуге социјалне заштите на локалном нивоу?

Правилник дефинише стандарде за пружање услуга у односу на потребе циљних група. Услед различитих потреба корисника унутар појединих врста услуга постоје значајне разлике у карактеристикама услуга. Услуге су стандардизоване у односу на циљне групе којима се пружају и у извештају класификоване као подврсте услуга. Извештајем је обухваћено 14 подврста услуга које се пружају од стране ЛПЛУ у периоду 2016 – 2020. године.

Табела 1 - Услуге које у 2020. години пружају ЛПЛУ према групама, врстама и подврстама услуга (циљним групама)

ГРУПА УСЛУГА	ВРСТА УСЛУГА	ЦИЉНЕ ГРУПЕ (ПОДВРСТА УСЛУГА)
ДНЕВНЕ УСЛУГЕ У ЗАЈЕДНИЦИ	Дневни боравак	Особе са инвалидитетом (деца, млади, одрасли и старији) одрасли и старији којима је потребна дневна нега и надзор Деца и млади у сукобу са законом, родитељима, школом или заједницом
	Помоћ у кући	Особе са ограничењима психичких и физичких способности који нису у стању да независно живе у својим домовима без помоћи у активностима дневног живота, неге и надзора - деца, млади, одрасли и старији
	Лични пратилац детета	Деца са сметњама у развоју и инвалидитетом уколико су укључена у образовни систем, до завршетка средње школе
	Свратиште	Особе које живе и раде на улици - Деца, млади, одрасли и старији
УСЛУГЕ ПОДРШКЕ ЗА САМОСТАЛАН ЖИВОТ	Персонална асистенција	Пунолетне особе са инвалидитетом са I и II степеном подршке која остварују право на увећани додатак за туђу негу и помоћ, имају способности за самостално доношење одлука, радно су ангажована или активно укључена у рад различитих удружења
	Становање уз подршку	Особе узраста од 15 до 26 година који се осамостаљују и напуштају систем социјалне заштите или правосудни систем
		Особе са инвалидитетом старије од 15 година Жртве трговине људима старије од 15 година
САВЕТОДАВНО-ТЕРАПИЈСКЕ И СОЦИЈАЛНО-ЕДУКАТИВНЕ	СОС телефон	Особе женског пола са искуством родно заснованог насиља
УСЛУГЕ СМЕШТАЈА	Прихватилиште	Деца у скитњи, без пратње и различитим кризним ситуацијама
		Одраслим и старим лицима у кризним ситуацијама, бескућницима и просјацима
Жртве насиља – деца, млади, одрасли и старији		
	Предах смештај	Особе са инвалидитетом - деца од 5 до 18, млади, одрасли и старији.

Појмовна одређења и дефиниције основних концепата и димензија истраживања

Услуге социјалне заштите које се пружају на локалном нивоу су услуге које се пружају са циљем задовољавања потреба корисника у њиховом природном окружењу како би се превенирало коришћење услуга у рестриктивном окружењу, односно домски смештај. Овај циљ се, у зависности од корисничке групе, остварује путем различитих активности, које се крећу од очувања постојећих потенцијала до развијања недостајућих

знања и вештина које омогућавају успешнију интеграцију корисника у локалну заједницу.

Децентрализација обухвата процес поделе надлежности и средстава за развој разноврсних и умрежених услуга на локалном и другим нивоима у складу са идентификованим потребама грађана кроз поделу одговорности за обезбеђивање социјалне заштите између централне, покрајинске и локалне власти.

Плурализам пружалаца услуга подразумева пружање услуга социјалне заштите од стране различитих пружалаца услуга, а операционализован је на две димензије, према сектору и према оснивачу. Сектор је класификован на јавни и општи: јавни сектор подразумева пружаоце чије је оснивач република, покрајина и јединица локалне самоуправе, а општи сектор све остале осниваче. У складу са тим, услуге социјалне заштите на локалном нивоу могу пружати установе социјалне заштите чији оснивач може бити Република, Аутономна покрајина, Локална самоуправа (јавни), удружења, предузетници, привредна друштва и други облици организовања утврђени законом (општи сектор).

Плурализам услуга подразумева постојање више различитих услуга у непосредном окружењу корисника у локалној заједници које одговарају на различите потребе и омогућавају остваривање континуума подршке кориснику у систему социјалне заштите. Концепт *континуума подршке* односи се на разноврсне и повезане услуге, а систем социјалне заштите треба да пружи широк распон услуга – идеално континуум подршке и помоћи појединцима и породицама независно од интензитета проблема са којима се они суочавају. Усаглашен и целовит систем подршке и помоћи подразумева усклађено деловање социјалног, здравственог, образовног, правосудног и других система друштва.

Стандарди пружања услуге су мерљиви и проверљиви критеријуми и показатељи на основу којих се мере елементи квалитета услуге, а који омогућавају да корисник добије уједначену услугу, независно од тога ко је пружа и обезбеђује те на тај начин уређују начин пружања услуге. Операционализују се кроз функционалне (основни захтеви стручног поступка) и структуралне стандарде (инфраструктурни, кадровски и организациони аспекти).

Лиценцирање је поступак верификације испуњености критеријума и стандарда за пружање услуга и предуслов уједначеног минималног квалитета услуге којом подлежу пружаоци услуга социјалне заштите. Лиценцирању подлежу сви пружаоци који пружају услуге за које су правилницима дефинисани минимални услови и стандарди. Основни услов за добијање лиценце за пружање услуге је испуњеност минималних услова и стандарда.

Методологија

Општи циљ истраживања садржи три међусобно повезана нивоа. *На дескриптивном нивоу*, циљ је да се представе услуге које пружају лиценцирани пружаоци услуга у односу на дефинисане димензије које произилазе из релевантних норматива. *На експлоративном нивоу* циљ је да се испитају међусобне везе и утицаји фактора – откривање разлика у процесу лиценцирања. *Трећи ниво има акциони карактер* јер је анализа усмерена на тумачење налаза у сврху унапређења система социјалне заштите који уређује област пружања услуга социјалне заштите на локалном нивоу, односно остваривање реформских циљева социјалне заштите.

Сваки специфични циљ операционализован је на димензије у односу на које су дефинисани индикатори.

Истраживање је спроведено применом квантитативне методологије, на основу инструмената израђених према методологији РЗСЗ: Упитнику СЗ-ДУЗ за лиценциране пружаоце услуга Дневни боравак, Помоћ у кући, Лични пратилац и Свратиште, Упитник СЗ-УПСЗ за лиценциране пружаоце услуга Становање уз подршку и Персонална асистенција, Упитник СЗ-ДС за услуге смештаја у Прихватилишта и Упитник СЗ-ПС за пружаоце Предах смештаја, Упитник СЗ-СТСЕ за пружаоце саветодавно-терапијских и социјално-едукативних услуга.

Од 2018. године подаци су прикупљани применом САWИ метода. Лиценцирани пружаоци услуга су попуњавали онлајн упитнике. До 2018. године подаци су прикупљани кроз Excel формат и достављани РЗСЗ.

Истраживање је реализовано на укупној циљној популацији лиценцираних пружалаца услуга социјалне заштите на локалном нивоу (2016 – 2020). Анализа је рађена на нивоу РС, региона, области и општина. На нивоу региона (НСТЈ2 – територијалне јединице, региони) у анализу су укључена четири региона, регион Београда, Шумадије и Западне Србије, Војводине и Јужне и Источне Србије) изузев региона Косово и Метохија јер у овом региону није регистрован ни један лиценциран пружалац услуга. На нивоу области (територијалне јединице НСТЈ 3) укључене су све области у оквиру четири региона, укупно 24 области (са београдском области која је и засебан регион укупно 25). На најнижем нивоу анализе су општине.

Налази истраживања и дискусија

Основна овељезја процеса лиценцирања пружалаца услуга социјалне заштите на локалном нивоу, 2016 – 2020.

Налази истраживања указују на позитивне исходе процеса лиценцирања пружалаца услуга јер се из године у годину повећава број лиценцираних пружалаца услуга социјалне заштите у надлежности локалних самоуправа. Од једне лиценциране услуге 2013. године, број ЛПЛУ је 2020. године порастао на 269, а у извештајном петогодишњем периоду, 2016 - 2020. са 89 на 269 пружалаца. Највећи пораст броја лиценцираних пружалаца забележен је у 2017. и 2018. години (48,3% и 52,3% респективно), док је у 2019. и 2020. години забележен блажи интензитет раста.

Уочене су значајне разлике у динамици лиценцирања ЛПЛУ у односу на врсте услуга за које се пружаоци лиценцирају. Од укупног броја ЛПЛУ у 2020. години 43,5% ЛПЛУ су пружаоци услуге Помоћ у кући. Дневни боравак је у посматраних пет година друга услуга по броју ЛПЛУ, а 2020. године пружаоци ове услуге чине 24,2% пружалаца. Доминација пружалаца ових врста услуга је очекивана, јер се ради о услугама које се пружају дуги низ година. Код услуга Лични пратилац и СОС телефон, такође је забележен значајан пораст броја ЛПЛУ: код услуге Лични пратилац број ЛПЛУ је порастао од четири пружаоца у 2016. години на 33 у 2020. години, а услуге СОС телефон од једног у 2018. на 10 пружалаца у 2020. години.

Преостале услуге: Свратиште, Персонална асистенција, Становање уз подршку, Прихватилише и Предах смештај, одликује мањи број пружалаца и слаб пораст броја пружалаца.

Географска распрострањеност пружалаца услуга се мењала. Са повећањем броја пружалаца очекивано се повећавала покривеност територија на којима су седишта ЛПЛУ. У 2020. години само Свратиште и Предах услуга нису административно присутни у сваком региону у Србији.

Капацитети и ресурси лиценцираних пружалаца услуга, 2016 – 2020.

Налази показују да у 2020. години 40,1% пружалаца има у потпуности задовољене све минималне услове и стандарде за пружање услуге и поседује лиценцу на шест година. Развојно постављен концепт лиценцирања омогућује да услуге пружа и преосталих 59,9% пружалаца са ограниченом лиценцом на пет година, чиме је обезбеђено да процес лиценцирања не буде кочница развоју, већ да се пружаоцима који у тренутку лиценцирања не задовољавају све прописане услове даје могућност да услугу пружају и у ограниченом периоду испуне преостале захтеве за стицање лиценце.

Континуитет у пружању услуге посматран је кроз два аспекта, а налази указују на мотивисаност и интерес пружалаца да обавља делатност за коју је лиценциран. Наиме, 95,9% пружалаца којима је истекла лиценца обнавља лиценцу. Само осам лиценцираних пружалаца није никада пружао услугу за коју су лиценцирани. Још мањи број пружалаца (три ЛПЛУ) који се лиценцирао и континуирано пружао услугу потпуно је престао са радом иако им лиценца траје.

Први дисконтинуитет у пружању услуга јавља се у 2020. години јер пружаоци нису успели да обезбеде средства за финансирање у средини у којој су до тада пружали услугу, а исту услугу почињу да пружају други пружаоци. Важно је да се за потребе одржања већ изграђених ресурса за пружање услуга на адекватан начин комбинује тржишни приступ понуде са најнижом вредношћу са другим, за квалитет услуге, важним карактеристикама пружалаца. Наиме, у 2020. години повећава се број локалних центара за пружање услуга, а с обзиром да су се већ издвојили пружаоци који су развили значајне капацитете и ресурсе за пружање услуга, умрежавање ових актера на локалном нивоу је важно за одрживост и развој услуга.

Налази показују да већина пружалаца услуга Помоћ у кући, Лични пратилац и Персонална асистенција пружа услугу пре свега у својој локалној средини. Ипак, десетак пружалаца услуге Помоћи у кући и Лични пратилац развили су капацитете и ресурсе да услугу пружају у више општина. Пет пружалаца услуге Помоћ у кући су присутни у више од десет општина пружајући услугу за готово исти број корисника као и 65 пружалаца који пружају услугу у једној општини. Слични су налази и код услуге Лични пратилац. На овај начин се обезбеђује већа доступност услуге становништву, али је такође важно обезбедити адекватну контролу квалитета пружања услуге у великом броју општина јер стандарди ових услуга не условљавају повећање броја стручних радника са повећањем локација (општина) на којима се услуга пружа, односно са повећањем броја корисника.

Људски ресурси су најзначајнији аспект ресурса са којима пружалац располаже. У посматраном петогодишњем периоду број запослених је порастао за 128,3%, а број корисника за 100,2%. Посматрано по врсти услуге, највећи број запослених и највећи број корисника, очекивано, има услуга са највише пружалаца, а то је Помоћ у кући. Следећа је услуга Лични пратилац па Дневни боравак. Једина услуга код које је у петогодишњем периоду дошло до смањења броја запослених и броја корисника је Становање уз подршку. Тако се податак о броју запослених у овој услузи појављује као још један од показатеља нестабилности ове услуге и неопходности да се она системски подржи.

Плурализам пружалаца услуга и плурализам услуга социјалне заштите на локалном нивоу

Налази истраживања показују да је процес лиценцирања позитивно утицао на остваривање плурализма пружалаца услуга у складу са стратешким циљевима, односно организације из општег сектора су прихватиле понуђене механизме, ушле у процес лиценцирања од самог почетка и бројачано доминирају од 2013. до 2020. године. У анализираном петогодишњем периоду, 2016 - 2020. година, у просеку 62,9% пружалаца припада општем сектору, а код услуга Персонална асистенција, Лични пратилац и СОС телефон више од 90%. Изузетак су услуге Предах смештај и Прихватилиште код којих доминира јавни сектор, са 100% и 85,7% респективно. Просечан број корисника пружалаца из оба сектора је у периоду 2016 - 2020. године прилично уједначен. Индикативан је налаз да је у 2016. години јавни сектор пружао услуге за 57,5% корисника, иако је број пружалаца из јавног сектора мањи. У 2020. години однос броја корисника је практично обрнут - 58,8% корисника користе услуге пружалаца из општег сектора, доминантно удружења грађана.

Посматрано према оснивачу пружалаца, доминирају пружаоци чији је оснивач удружење грађана, а потом локална самоуправа. Република и Покрајина се не појављују као оснивачи, што је у складу са стратегијом развоја локалних услуга.

Налази анализе плурализма услуга, још једног важног стратешког циља социјалне заштите, показују да је од 2019. године у систему је присутно 14 подврста услуга прилагођених за специфичне циљне групе у складу са Правилником. Ипак, плурализам услуга присутан је на елементарном нивоу: у 2020. години присуство услуга

је неравномерно и креће се од присуства једног пружаоца услуге предах и становање уз подршку за жртве трговине до 117 пружалаца помоћи у кући. Такође, анализа броја услуга које су присутне у појединачним општинама указује на слаб диверзитет услуга. У 2020. години у половини општина РС корисницима је и даље доступна само по једна услуга. Више од четири услуге има свега 14,9% општина у Србији. Стога је следећи значајан задатак система социјалне заштите ширење дијапазона услуга које би биле доступне корисницима на општинском нивоу.

Актуелно стање указује да постоји изражена потреба за већим бројем лиценцираних пружалаца за све услуге за које су прописани минимални стандарди. Неопходно је да се у даљем планирању развоја локалних услуга обрати већа пажња на услуге које су слабо заступљене како би се подстакло њихов развој. Такође, планирање даљег развоја услуга у заједници треба да садржи аспекте који омогућавају остваривање континуума подршке: опис и стандардизацију услуга које су већ предвиђене нормативним оквиром, пре свега социо-едукативних и саветодавно-терапијских услуга, као и осмишљавање, пилотирање и стандардизацију нових услуга.

Распрострањеност и доступност услуга социјалне заштите на локалном нивоу, 2016 – 2020.

Налази указују на повећање распрострањености и доступности услуга социјалне заштите на локалном нивоу као последице континуираног раста лиценцирања пружалаца, односно повећања броја пружалаца услуга.

Тренд раста распрострањености видљив је у повећању броја општина у којима је присутна најмање једна услуга социјалне заштите коју пружа лиценцирани пружалац. У протекле четири године број општина без иједне услуге је смањен за 77%. Ипак, у 2020. години у 13 или 8,1% општина се не пружа ниједна услуга социјалне заштите на локалном нивоу од стране лиценцираних пружалаца. Уколико се овакав тренд ширења пружања услуга у општинама настави, може се очекивати да ће у наредних неколико година све општине у Србији имати најмање једну услугу социјалне заштите коју пружа лиценцирани пружалац. У складу са тим, неопходно је обезбедити додатну подршку и извршити утицај на преостали број општина које немају услуге, поготово на осам општина које у читавом посматраном периоду нису имале ниједну услугу.

У периоду од 2016 – 2020. године повећала се и доступност услуга становништву. Тренд раста опште стопе обухвата становништва као индикатора доступности последица је континуираног раста броја лиценцираних пружалаца услуга. Такође, раст опште стопе обухвата становништва услугама социјалне заштите на локалном нивоу на територији РС одвија се паралелно са повећањем броја општина у којима се пружају услуге ЛПЛУ. Општа просечна стопа обухвата становништва у 2020. години износи 274,7 што значи да у Републици Србији у 2020. години, од 1.000 становника три становника користе, односно имају доступну неку од услуга социјалне заштите на локалном нивоу коју пружају лиценцирани пружаоци. Општа просечна стопа обухвата представља илустрацију стања у систему јер је, услед недостатка других података или стратешки постављених циљаних вредности доступности услуга становништву, није могуће

поредити са другим вредностима доступности услуга. Ипак, налази о доступности поред позитивног тренда повећања обухвата, такође указују да је пред системом социјалне заштите још увек изазов за постизањем већег обухвата становништва локалним услугама социјалне заштите.

Расту распрострањености и доступности услуга, поред повећања броја пружалаца, доприноси и појава да неки пружаоци услуге пружају у већем броју општина.

У периоду 2017 – 2020. године уочене су значајне разлике у територијалној распрострањености и у доступности појединачних услуга. Услуга Помоћ у кући је са просечним присуством у 112 општина и просечном стопом обухвата од 196,3 најраспрострањенија и најдоступнија услуга у читавом периоду са највећим бројем пружалаца и највећим бројем корисника. У 2020. години ова услуга присутна је у две трећине општина у Србији и детаљнија анализа географске распрострањености општина у којима недостаје услуга помоћи у кући омогућила би доношење ефикасних одлука за попуто покривање територије РС овом услугом.

Друга услуга по распрострањености и доступности је Лични пратилац, иако заостаје за услугом Помоћ у кући. У посматраном периоду, присутна је у половини општина у Србији са просечном стопом обухвата становништва 59,2. Као и услуга Помоћ у кући, по начину на који се до данас пружа у пракси, пружалац уговара пружање са појединачном општином. Услуге Помоћ у кући, Лични пратилац и Персонална асистенција би услед карактеристика услуга могле да се уговарају и пружају међуопштински чиме би се њихово присуство проширило и на суседне општине.

Иако на трећем месту, услуга Дневни боравак за особе са инвалидитетом, присутна је само у трећини, односно 34,2% општина у Србији. Просечна општа стопа обухвата становништва РС овом услугом је 17,3. До сада, услуга је најчешће пружана корисницима општине у којој је простор дневног боравак. Као међуопштинска услуга појављује се пре свега код 14 београдских пружалаца за свих 17 општина. С обзиром да у Београдској области општине имају високу административну, територијалну и саобраћајну повезаност она се не може анализирати на исти начин као друге области у РС. Код дневних боравака који се пружају у другим областима у Србији присуство корисника из других општина је пре изузетак него правило. Уколико се појављују корисници из суседних општина, реч је најчешће о једном кориснику.

Услуге Прихватилиште, Становање уз подршку, Свратиште и Предах смештај су слабо распрострањене и у периоду 2017 - 2020. године покривају у просеку између 0,2 - 2,8% општина. Поставља се питање да ли и за које од ових локалних услуга, са ниском распрострањеношћу, има смисла планирати и предлагати покривеност на нивоу области, имајући у виду различите циљне групе којима су намењене. На пример, лиценцирано је једно Становање уз подршку за жртве трговине људима и његове услуге користе корисници из читаве Србије и иностранства. С обзиром на сврху и циљну групу, услуга се може пружати на националном нивоу, но отвара се питање да ли је у односу на потребе довољно постојање само једног пружаоца ове услуге. Са друге стране, сврха

услуге Становање уз подршку за особе са инвалидитетом је да се корисник интегрише у у средини из које потиче, односно из сврхе произлази и потреба да услуга буде локално доступна. Потребно је, ипак, додатно анализирати потенцијал пружања услуге Становање уз подршку на међуопштинском нивоу, односно да ли би се на тај начин урушили принципи услуге или би се омогућило ширење услуге чији развој стагнира. Имајући у виду сврху услуга Прихватилиште и Предах смештај, потребно је да оне буду присутне у свакој области, док Свратиште као услуга испуњава своју сврху само као услуга на локалном нивоу.

Потребно је обратити пажњу на одрживост пружалаца слабо распрострањених услуга које се пружају у наменским објектима. Две услуге показују негативне промене, односно, за неколико година се смањио број општина у којима су присутне услуге Дневни боравак за децу и младе са проблемима у понашању и Становање уз подршку за особе са инвалидитетом. Становање уз подршку за младе који се осамостаљују, са друге стране, у читавом посматраном периоду присутно је у једној или две општине.

Услуге Прихватилиште, Свратиште, Персонална асистенција и Предах смештај су значајно мање доступне од услуга Помоћ у кући, Лични пратилац детета и Дневни боравак. Најниже просечне стопе обухвата становништва забележене су у услузи Становање уз подршку и то за све три циљне групе.

Неуједначена доступност услуга, односно обухват становништва услугама ЛПЛУ и нагло смањење стопе обухвата у појединим годинама, најчешће је последица истицања лиценце пружалаца или недостатка средстава за реализацију услуге, која је утицала на смањење капацитета пружалаца за пружање услуга. Поред тога, мања доступност услуга у 2020. години је такође, последица пандемије изазване корона вирусом која је утицала на реализацију већине услуга, тако да се у петогодишњој анализи пружања услуга од стране лиценцираних пружалаца за неке индикаторе 2020. година мора посматрати у складу са ситуацијом пандемије.

Анализа доступности услуга становништву према старосној структури указује да су услуге за старије од 65 година далеко развијеније, односно најдоступније, што то је последица највећег учешћа корисника услуге Помоћ у кући у укупном броју свих корисника услуга који су доминантно старији од 65 година. Услуге деци, младима и одраслима су далеко мање доступне.

Закључци и препоруке

- Налази истраживања указују на позитивне исходе процеса лиценцирања пружалаца услуга што доказује континуирано повећање броја лиценцираних пружалаца услуга социјалне заштите у периоду од 2016 – 2020. године.
- Повећање броја лиценцираних пружалаца условило је повећање распрострањености и доступности услуга социјалне заштите на локалном нивоу. Динамика је била изразитијег интензитета у почетном периоду (до 2018. године), а на основу константног раста и препознавања потреба корисника, могуће је очекивати даљи наставак процеса.

- У процесу лиценцирања, поред позитивних, издвојили су се и неповољни исходи. Спорије лиценцирање пружалаца појединих услуга, нпр. Прихватилишта или смањење броја ЛПЛУ који пружају услугу Становање уз подршку представљају посебан изазов за систем социјалне заштите. Услугу Становање уз подршку је неопходно системски подржати имајући у виду значај ове услуге за кориснике, као и да Закон омогућава да се, за особе са инвалидитетом, услуга у мање развијеним општинама финансира са националног нивоа.
- Последица повећања броја ЛПЛУ допринела је географској распрострањености услуга, односно повећању њихове присутности у регионима и областима. У периоду 2017 – 2020. године уочене су значајне разлике у географској распрострањености и доступности појединачних услуга.
- Најраспрострањенија и најдоступнија услуга је Помоћ у кући са просечним присуством у 112 општина и просечном стопом обухвата од 196,3 те највећим бројем пружалаца и највећим бројем корисника. У 2020. години услуга је присутна у две трећине општина у Србији.
- У 2020. години за три особе од 1.000 становника РС била је доступна нека услуга социјалне заштите на локалном нивоу коју пружају ЛПЛУ. Пред системом социјалне заштите је још увек присутан изазов за постизањем већег обухвата становништва локалним услугама социјалне заштите. Нарочито је потребно повећати доступност услуга за децу и младе.
- Постојећи ЛПЛУ су се показали као постојан ресурс у систему социјалне заштите, јер по истеку лиценце обнављају лиценцу и настављају да пружају услуге. У 2020. години уочен је дисконтинуитет пружања неких услуга од стране дугогодишњих пружалаца услуга, па је у наредном периоду потребно детаљније пратити ову појаву са циљем одржања и очувања постојећих ресурса.
- У оквиру услуга Помоћ у кући и Лични пратилац издвојило се десет пружалаца који услуге пружају у више од 10 општина покривајући изузетно велики број корисника.
- У групи услуга које се пружају у наменским објектима услуга Прихватилишта је једина за коју налази анализе показују да има потенцијал и оправданост регионалног или међуопштинског организовања.
- Процес лиценцирања је позитивно утицао на остваривање плурализма пружалаца услуга. Поред пружалаца из јавног сектора, равноправно се лиценцирају и пружаоци из општег сектора који у просеку чине 62,9%, а у неким услугама и 90%. Код услуга смештаја, услуга Прихватилиште и Предах смештај, и даље доминира учешће оснивача из јавног сектора.
- У претходних пет година су, такође, забележени позитивни трендови на нивоу Републике Србије: у протекле четири године број општина без иједне услуге је смањен за 77%. Ипак, за остварење овог циља потребно је улагање додатних

напора јер се у 2020. години услуге социјалне заштите на локалном нивоу које пружају ЛПЛУ не пружају у 13 општина у РС.

- Забележена је неравномерност развоја услуга - услуга Предах смештаја има само једног лиценцираног пружаоца, за разлику од услуге Помоћ у кући за коју је лиценцирано 117 пружалаца. За успостављање диверзитета услуга на општинском нивоу, потребно је додатно мотивисање локалних самоуправа, јер је у само 14,9% општина у Србији присутно четири, од укупно 14 подврста услуга у односу на циљне групе. У даљем планирању развоја локалних услуга потребно је обратити већу пажњу на услуге које су слабо заступљене како би се подстакло њихов развој.
- У наредном периоду, потребно је стандардизовати социо-едукативне и саветодавно-терапијске услуге чиме би се омогућило лиценцирање пружалаца, односно успостављање система квалитета у област пружања ове групе услуга.
- У циљу унапређења система социјалне заштите и остваривања подршке рањивим групама на квалитетан начин, потребно је осмишљавање, пилотирање и стандардизација нових услуга, услуга које су препознате, али до сада нису добиле своје место међу стандардизованим услугама.